

Motion till riksdagen 2022/23:1752

av **Markus Wiechel m.fl. (SD)**

Demokrati och mänskliga rättigheter i utrikespolitiken

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att arbetet med mänskliga rättigheter i utvecklingsländer i högre grad ska prioritera de sociala och ekonomiska rättigheterna och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att fler stater lever upp till FN:s allmänna förklaring om mänskliga rättigheter, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att bevara tyngden i begreppet mänskliga fri- och rättigheter och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att i arbetet för jämställdhet i högre grad verka för och lyfta upp sambandet mellan att skapa grundläggande förutsättningar för kvinnor och deras möjlighet till utveckling och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att i arbetet för jämställdhet ge högre prioritet åt satsningar för att bekämpa könsrelaterat och hedersrelaterat våld samt människohandel och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige i arbetet för flickors rättigheter i högre grad bör stödja insatser för att minska antalet flickaborter, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att i högre grad uppmärksamma och verka för barns rättigheter och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att visa tydligt stöd för utsatta minoriteter och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att fördöma de stats sanktionerade massövergreppen mot uigurer, falungonganhängare och kristna och tillkännager detta för regeringen.

10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för en oberoende internationell granskning av Kinas övergrepp mot minoriteter och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om sanktioner mot de ansvariga för de övergrepp som sker mot uigurer, falungonganhängare, kristna och andra minoriteter och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att särskilt beakta bistånd och stöd till minoriteter och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska verka för upprättandet av en checklista med kriterier som ska uppfyllas och utgöra grund för om det internationella samfundet ska erkänna ett politiskt val på nationell nivå som fullt ut demokratiskt eller inte, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om demokratiseringsarbetet avseende att regeringen ska verka för att kriterierna uppfylls för de länder som inte uppnår kriterierna i checklistan, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att arbeta för bildandet av ett förbund mellan världens alla demokratiska länder och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att FN ska inta en central plats i Sveriges utrikespolitik, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör verka för högre krav på de länder som leder FN-arbetet, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att EU:s institutioner inte ska ha behörighet att föra Sveriges talan inom FN, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige inom FN bör verka för ett utökat arbete mot korruption såväl internt som externt, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Sociala och ekonomiska rättigheter

I regeringens arbete med mänskliga rättigheter finns ett tydligt fokus på medborgerliga och politiska rättigheter, vilket är ett viktigt och bra arbete som Sverigedemokraterna stödjer. När det handlar om mänskliga rättigheter för människor i de minst utvecklade länderna menar vi att det kanske allra viktigaste arbetet är att verka för att ge människor fundamentala och grundläggande förutsättningar att över huvud taget ha möjlighet att förändra sin livssituation på olika områden.

Flertalet fattiga människor lever på landsbygden där tillgång till livsmedel, rent vatten och säker sanitet kan vara avgörande för att nå en utveckling på andra områden och att själv kunna kämpa för andra viktiga mänskliga rättigheter. Vi anser det därför viktigt att komma ihåg att även rätten till en skälig levnadsstandard, rätten till utbildning och rätten till hälsa är grundläggande mänskliga rättigheter enligt såväl FN:s allmänna förklaring av mänskliga rättigheter som den internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Insatser för till exempel jordbruksutveckling för ökad

livsmedelssäkerhet, rent vatten, grundläggande sanitet, utbildning och hälsa är också viktiga delar av arbetet för att främja mänskliga rättigheter.

Universella mänskliga fri- och rättigheter och upprätthållande av begreppet

Vi anser att grundläggande mänskliga fri- och rättigheter är universella, lika viktiga och gällande för alla människor oavsett var de bor. Med den utgångspunkten vill vi exempelvis verka för att fler länder lever upp till hela FN:s deklaration om mänskliga rättigheter, istället för att med hänvisning till islam begränsa dessa i enlighet med Kairo-deklarationen som år 1990 antogs av ett antal muslimska länder. I ett mer svenskt sammanhang ser Sverigedemokraterna däremot risken att begreppet mänskliga rättigheter urvattnas när det flitigt används för att beskriva rättigheter som svenska politiska partier ser som i och för sig önskvärda, men vilka saknar grund i internationell rätt. Vi vill därför reservera det här begreppet för rättigheter som är internationellt erkända enligt exempelvis Europakonventionen.

Förutsättningar för jämställdhet

I regeringens jämställdhetsarbete framhålls kvinnors deltagande på den formella arbetsmarknaden och utmaningen i att motverka ekonomiskt utanförskap. I jämställdhetsarbetet i utvecklingsländer anser vi det viktigt att ge kvinnor de förutsättningar som behövs för att de över huvud taget ska ha en möjlighet att kunna delta i utbildning och bli tillgängliga för den formella arbetsmarknaden.

Idag ägnar många kvinnor i utvecklingsländer en stor del av sin tid åt överlevnad i form av att exempelvis hämta vatten och ved och trygga livsmedelsförsörjningen för familjen, vilket ofta sker under bristande sanitetsförhållanden som bidrar till ohälsa. Allt detta hindrar utvecklingen för kvinnor. Flickor måste stanna hemma för att hjälpa till med hushållsarbete istället för att gå till skolan och många barn blir sjuka och dör på grund av förorenat vatten. Flickor väljer till exempel hellre att stanna hemma än att gå till skolan på grund av avsaknad av grundläggande sanitet på skolan.

Regeringen bör i det svenska jämställdhetsarbetet och i internationella sammanhang tydligare lyfta fram detta samband i arbetet att skapa förutsättningar för kvinnor att kunna förbättra sina levnadsvillkor och utvecklas på samma villkor som män.

Våld mot kvinnor

I många länder har kvinnor en särskilt utsatt situation och utsätts för sexuella övergrepp och andra former av våldsytringar, samtidigt som de ofta har dålig tillgång till rättsväsendet. Att kvinnor riskerar att utsättas för hedersmord, lynching eller offentlig avrättning på grund av våldtäkt eller sex utanför äktenskapet är oacceptabelt och något som vi i Sverige bör ta starkt avstånd ifrån och rikta insatser för att bekämpa. Att det dessutom saknas skydd och rättssäkerhet för kvinnor när de utsätts för dylika övergrepp gör naturligtvis saken ännu sämre. Människohandel för sexuella ändamål innebär en

grov kränkning av de drabbade. Att kvinnor och även män genom människohandel utnyttjas för sexuella ändamål är något som måste motverkas bl.a. genom internationell samverkan. Därför är detta insatser som i än högre grad bör prioriteras inom jämställdhetsarbetet.

Flickaborter

Enligt de grundläggande principerna i FN:s barnkonvention ska barnets rätt till liv och utveckling och barnets bästa vara vägledande i alla beslut som rör barn. I flera länder i världen, bland annat Kina och Indien, är det dock vanligt förekommande att flickor väljs bort genom aborter. Könnsselektiva aborter är fenomen som har sina rötter i ett klimat av diskriminering av kvinnor som strider mot grundläggande jämställdhetsvärderingar. Det kan också skapa obalans i antalet flickor och pojkar i de länder där könselektion är vanligt förekommande. Kina har som bekant stora problem med detta. Situationen kommer förhoppningsvis förbättras efter att Kina slopat ett barnsregeln men preferensen för pojkar är fortfarande djupt kulturellt rotad.

Sverigedemokraterna anser att Sverige i dialog med länder som exempelvis Kina, samt internationella aktörer som Unicef, bör verka för att minska antalet flickaborter. Sverigedemokraterna anser att det är en oacceptabel könsdiskriminering att flickor aborteras på grund av att de är just flickor och att detta ska motverkas. I arbetet för mänskliga rättigheter och barnens rättigheter för flickor borde det vara en mänsklig rättighet att inte aborteras för att man är av ”fel” kön.

Barnens rättigheter

Sverigedemokraterna anser även att barnens rättigheter bör få ta en mycket större plats i utrikespolitiken än vad de har idag. Enligt organisationen Water Aid dör nästan 290 000 barn under fem år varje år av diarrésjukdomar orsakade av smutsigt vatten och dålig sanitet. Det är runt 800 barn per dag, 33 barn i timmen, ett barn varannan minut. Många barn är offer för de värsta formerna av barnarbete, sexuellt utnyttjande, olika former av våld och diskriminering, barnäktenskap och könsstympning. Att barn ska behöva utsättas för sådan behandling är ofattbart och något som måste motverkas. De grundläggande principerna i FN:s barnkonvention om barnets rätt till liv och utveckling, och att barnets bästa ska vara vägledande i alla beslut som rör barn, ska vara centralt i arbetet för mänskliga rättigheter i andra länder.

Xinjiang

De omfattande vittnesmålen om koncentrationsläger och de fruktansvärda övergreppen i den kinesiska Xinjiangprovinsen är idag välkända, trots förnekelse från det kinesiska kommunistpartiet och försök att censurera verkligheten. De fruktansvärda fasor som drabbat olika minoriteter i Kina har inte minst blottats genom den så kallade ”Uyghur Tribunal” som bevakat behandlingen av folkgruppen uigurer i Xinjiang. Människor har, enbart baserat på vilken folkgrupp de råkat födas in i, systematiskt samlats för att

slussas till fruktade koncentrationsläger. Där har de utsatts för fysisk och psykisk tortyr, sterilisering, och tvångsindoktrinering. Nya kinesiska polisrekryter har även, enligt vittnesmål, skickats till provinsen för att ”vålla så mycket skada som möjligt” mot minoriteten och det fanns inga gränser för vad man fick göra. Sorgligt nog är det inte bara uigurer som drabbas av förtrycket. Vi har sett omfattande övergrepp mot såväl Falungonganhängare, som kristna och andra minoriteter.

Mot bakgrund av detta bör regeringen tydligt fördöma de stats sanktionerade massövergreppen mot uigurer och andra minoriteter samt verka för att en oberoende internationell granskning av Kinas övergrepp mot minoriteter tillsätts. Den svenska regeringen bör även verka för att den europeiska unionens medlemsstater tillsammans, men inom ramen för sin egen utrikespolitik riktar sanktioner mot de som bär ansvar för dessa övergrepp.

Minoriteter

Ofta lyckas människor överleva svåra situationer för att de håller ihop. Det handlar om att de med gemensamma intressen väljer att samverka för sin egen, sin familjs och sitt folks skull. Det är inte heller särskilt konstigt, eftersom samarbete i alla tider gjort att människor har lyckats komma längre. Det finns dock ett betydande problem för minoriteter eftersom de, inte minst i länder med en stor etnisk, religiös eller kulturell mångfald, är betydligt färre till antalet jämfört med majoritetsfolket och därför ibland betraktas som något annat än tillhörande det aktuella landet.

Som exempel på utsatta minoriteter som är betydligt färre till antalet än andra i grupper i sitt land kan nämnas exempelvis yazidier, mandéer, turkmener, armenier, syrianer, judar, romer och shabaker i Irak och Syrien. Dessa tvingas idag utstå fruktansvärt förtryck. Kristna kan i många fall tillfälligt klara sig undan flykt, död eller att konvertera genom att betala ”jizya”, den muslimska skatt som exempelvis Islamiska staten inrättade när de erövat olika områden. Yazidier är extra utsatta, eftersom de ses som djävulsdyrkare, vilket legitimerar de mest fanatiska islamisterna att använda unga flickor och kvinnor som sexslavar och småpojkar som barnsoldater. I grund och botten har yazidier, enligt Islamiska staten, inte rätt att leva. Just minoriteter har därför, oavsett vilket land de kommer ifrån, det i många fall extra svårt när extremistgrupper far fram eller när landet styrs av totalitära, intoleranta och hänsynslösa ledare. Regeringen bör därför visa sitt tydliga stöd för utsatta minoriteter och särskilt beakta bistånd (och annat stöd) till minoriteter.

Checklista med kriterier

Vårt närområde består av många av världens mest framgångsrika länder, varför svensk och europeisk utvecklingspolitik alltid haft som mål att emulera mottagarländerna efter oss själva. Den rådande metoden för att minska interna spänningar och bygga legitimitet för regeringsmakten är och har alltid varit hållande av allmänna val.

I utvecklade länder och medelinkomstländer ger allmänna val legitimitet, de skapar ansvarstagande och rensar ut olämpliga politiska alternativ. Tyvärr visar forskning från världens främsta experter att allmänna val alltför ofta inte har samma effekt i de minst

utvecklade länderna. Faktum är att i stället för att framtvunga bättre policy, orsakar valrörelser i dessa länder snarare försämringar.

Det finns flera anledningar till den här effekten. Den absolut vanligaste grunden för politiska partier i de minst utvecklade länderna är inte politisk ideologi, utan etnisk tillhörighet. Detta gör att graden av framgång hos en viss regerings reformagenda inte påverkar röstningsmönster, eftersom väljarna tenderar att rösta i linje med sin etniska tillhörighet. Politik så som begreppet är bekant för personer i västvärlden är ofta en icke-fråga.

Väljarna i de minst utvecklade länderna har också ofta mycket dålig tillgång till information och utbildning samt bristande kunskaper om hur en stat fungerar, och ekonomin i länderna är ofta så skör att konjunkturförändringar har lite med ekonomisk policy att göra. Dessutom är avregleringar och antikorrupsionsåtgärder ofta mycket svåra att genomföra, eftersom politiska partier måste ge den egna etniska gruppen ekonomiska fördelar för att undvika att gruppen i stället väljer andra företrädare.

Om ärlighet och reformvilja inte lönar sig politiskt kommer oärliga och korrupta personer att ges en systematisk fördel inom den politiska sfären. Politik i de minst utvecklade länderna attraherar därför alldeles för ofta skurkar.

Att regeringar i de minst utvecklade länderna inte hålls ansvariga för sina reformer framgår också tydligt av återvalsfrekvensen i dessa länder. Det mest använda vetenskapliga måttet på demokrati som styrelseskick är ett index som kallas Polity IV, vilket mäter hur väl fungerande en demokrati är på en 20-gradig skala från -10 till +10. Bland de minst utvecklade länderna som ligger mellan -10 och 0 har regeringar en återvals-frekvens på 88 procent medan snittet i OECD är 45 procent.

Val i länder som saknar effektiv maktindelning och ett oberoende rättssystem, och där de ledande deltagarna inte är de bäst lämpade, blir också en fråga om liv och död eftersom vinnaren efter valet de facto har fria händer att straffa den tidigare regimen, eller andra partier, vilket leder till desperata metoder i valkampanjer.

I stället för att skapa legitimitet och avspänning, leder därför valkampanjer till ökad risk för politiskt våld i de minst utvecklade länderna. Brytpunkten för den här effekten låg 2009 på en medelinkomst på 2 700 dollar/år. Det är viktigt att förstå att den siffran inte är en exakt fingervisning, som avgör risken för länder i det enskilda fallet, men att den pekar tydligt på att effekten finns där.

Sverigedemokraterna ser demokrati som det enda sättet för de minst utvecklade länderna att nå utveckling och framgång, men fungerande demokrati är mer än allmänna val. Vi ser stora brister i hur givarländer och det internationella samfundet hanterar frågan om valrörelser i mottagarländer. Afghanistan och Irak är exempel på samhällen, där allmänna val lett till splittring och försämrad fysisk säkerhet för befolkningen och mycket lite i form av förbättrad policy.

Vi ser många exempel på länder som formellt kallar sig för demokratiska. Dessa länder hänvisar ofta till egna val, men saknar samtidigt de mest fundamentala grundbultar som bör finnas i en demokrati. Valen innebär i sig inte att där finns demokrati. Sverigedemokraterna anser därför att det internationella samfundet måste anta ett strikt vetenskapligt förankrat synsätt på frågan om val och politiska kampanjer, inte minst i fattiga och instabila länder. Allmänna val får aldrig användas som en enkel lösning för mycket komplicerade problem. Dels för lokalbefolkningens säkerhet, dels för att inte urholka förtroendet för demokrati som statskick.

Ett steg i rätt riktning är att sammanställa en checklista med ett minimum av kriterier som måste uppfyllas. Hur dessa kriterier uppfyllts ska utgöra grund för om det

internationella samfundet ska erkänna ett val som fullt ut demokratiskt eller inte. Innan dessa kriterier är uppfyllda bör samfundet arbeta för att kriterierna uppnås, så att de val som hålls leder till ökad demokratisering snarare än oroligheter och splittring. Kriterier som bör tas i beaktande vid utformandet av en sådan checklista bör vara öppenhet och deltagande i allmänna val, kapacitet att hålla val, rättsväsendets oberoende, juridiska begränsningar i statens befogenhet, kapacitet att behålla och övervaka säkerheten i landet, storleken på etniskt baserade politiska partier och befintliga motsättningar mellan dessa.

Internationellt demokratiförbund

Sverige är en av världens äldsta demokratier och det ska vi vara stolta över. Vi har genom åren sett hur fler och fler länder demokratiserats och hur människor i förtryckarstater kämpat för mer frihet och mer demokrati. Att svenskt internationellt arbete då också ska främja en demokratisk utveckling bör med andra ord vara naturligt, varför ett internationellt samarbete mellan välfungerande demokratier är värt att vårda. Demokrati kanske inte bara bör ses som grundläggande för att säkerställa mänskliga rättigheter, utan även som en del av arbetet för att främja en positiv samhällsutveckling. Det är de demokratiska staterna som har den bästa ekonomiska utvecklingen, bästa utbildningarna och störst politiskt inflytande. Sist men inte minst är risken för att två demokratiska länder hamnar i krig med varandra mycket låg.

Världssamfundet som vi idag känner till formades i mångt och mycket efter andra världskriget, och då inte minst i samband med att Förenta nationerna (FN) bildades. Samarbetet genom FN syftade främst till att förhindra ett tredje världskrig, varför det var viktigt att såväl demokratier som diktaturer ingick. Idag vet vi att de verkligt demokratiska staterna tyvärr inte utgör majoriteten i samarbetet, även om utvecklingen för medlemsländerna har gått i rätt riktning.

I Europa finns idag ett mellanstatligt samarbete genom Europarådet. Europarådet skapades under en instabil period i världshistorien och arbetar i huvudsak med att främja demokrati, mänskliga rättigheter och rättsstatsutveckling. Samarbetet kan i många fall ses som ett positivt föredöme, där länder tillsammans arbetar för en sund värdegrund och formellt accepteras inte heller diktaturer. Sverigedemokraterna ser detta som en sund bas för att utveckla något större och mer slagkraftigt, som kan påverka demokratiarbetet i andra länder; nämligen ett internationellt förbund mellan alla världens demokratiska länder. Förbundet kan framöver ha en avgörande roll för att hela tiden såväl utvärdera som utveckla demokratin, men även sprida kunskap om demokrati. Förbundets medlemsländer skulle även, i och med detta samarbete, kunna bli en starkare röst inom FN, som idag bland annat arbetar med grundläggande mänskliga rättigheter. Regeringen bör arbeta för att möjliggöra ett sådant förbund.

Förenta nationerna

Sverigedemokraterna anser att FN bör utgöra den primära mekanismen för internationellt samarbete vad gäller fred och säkerhet samt samverkan för demokrati och mänskliga fri- och rättigheter. FN har sedan organisationen grundades 1945 varit mellanstatlig och en

nationernas förening, baserad på den grundläggande principen att alla dess medlemmar är fria och likvärdiga. Det är en princip som Sverigedemokraterna vill slå vakt om. Samtidigt är de grundläggande mänskliga rättigheterna som de definieras i FN:s allmänna förklaring från 1948 den minsta gemensamma nämnaren, vilken vi anser att alla stater i alla situationer bör leva upp till. När dessa allvarligt kränks finner vi försvaret av mänskliga fri- och rättigheter överordnat suveränitetsprincipen. Historien har lärt oss att stater, inte ens demokratiska sådana, kan tillåtas obegränsat handlingsutrymme. Därför behövs FN-samarbetet för att garantera individens säkerhet mot övergrepp från repressiva regimer och verka för en positiv utveckling i fler länder. Säkerhetsrådet har därtill en viktig funktion att verka för fred och säkerhet och när så krävs utifrån ett brett mandat kunna besluta om fredsskapande och fredsbevarande insatser, även om det ska göras med stor försiktighet.

Högre krav på ledarskap

Sverigedemokraterna ser FN:s konventioner om de mänskliga rättigheterna som vägledande dokument för världssamfundets välfärd. Konventionerna bör ratificeras av alla medlemsstater och praktiskt efterlevas i så stor utsträckning som möjligt. Eftersom det finns stora tveksamheter i många staters efterlevnad spelar konventionskommittéerna en nyckelroll eftersom de övervakar och kritiserar stater som inte lever upp till sina åtaganden.

Sverigedemokraterna ser en uppenbar risk för att förtroendet för FN:s institutioner urholkas om dess organ leds, eller dess ledare tillsätts av stater, som uppenbarligen inte lever upp till de mest grundläggande kraven på respekt för mänskliga rättigheter. Vi vill därför att Sverige arbetar för hårdare krav på att de som leder FN-arbete själva föregår med gott exempel. Vi anser exempelvis inte att Saudiarabien är lämpliga att arbeta i FN:s kvinnokommission.

EU:s institutioner i FN

EU:s deltagande i FN-samarbetet regleras av resolution 65/276, vilken i sin tur bygger på FN:s resolution 3208. Den senare ger den europeiska ekonomiska gemenskapen observatörsstatus i FN. Den ger också EU:s institutioner – även då den understryker att EU inte är medlemsstat – långtgående rätt att agera som en sådan.

Att EU:s institutioner tillåts representera samtliga av EU:s medlemsländer i FN är ett tydligt steg mot en federal europeisk stat, något som Sverigedemokraterna kraftigt motsätter sig och till vilket det svenska folket aldrig gett sitt medgivande. Vi befarar dessutom att det slutgiltiga målet är att helt ersätta medlemsländernas representation i FN. Sverigedemokraterna är av uppfattningen att FN, i och med det viktiga arbete Sverige historiskt bidragit med, kommer att gå miste om en betydelsefull röst om utvecklingen tillåts fortsätta. Vi anser därför att regeringen bör verka för att EU:s institutioner avslutar sin representation i FN.

Åtgärder mot korruption och för visseblåsares rättigheter inom FN

Inget land i världen är skyddat från korruption men Sverige rankas idag som ett av världens minst korrupta länder. Det ska vi vara stolta över, även om vi måste komma ihåg att detta på intet sätt gör att vi är befriade från detta problem. Vi har en god möjlighet att bistå andra länder i arbetet med att förhindra korruption, eftersom det både försvårar för rättvisa och demokrati. Korruption lär globalt sett vara dyrare än samtliga handelstullar och det skadar ekonomier i hela världen, varför det är ett allt viktigare fenomen att ta hänsyn till i en mer globaliserad värld. Redan idag finns flera positiva krafter som kämpar emot korruption, inte minst genom Världsbankens arbete men även i arbetet med Agenda 2030 och diverse satsningar på fria media och genom OECD och UNDP:s Tax inspectors without borders (TIWB).

FN är en stor organisation med ett trettiotal olika fonder, myndigheter och andra institutioner med en gemensam budget på runt 30 miljarder dollar/år. Dess personal har dessutom en längre gående diplomatisk immunitet jämfört med det skydd som förses genom Wienkonventionen.

Till skillnad från ”vanliga” diplomater kan FN-personal normalt inte åtalas eller slita tvister med FN i hemlandets domstolar, utan dispyter och påstådda lagbrott hanteras exklusivt genom interna mekanismer (så länge inte immuniteten hävs av general-sekreteraren). Detta oavsett om saken gäller tvist mellan FN som arbetsgivare och dess arbetstagare eller påstådda oegentligheter begångna av personal i organisationens tjänst.

FN har haft och har alltså betydande problem med korruption och brottslighet. Detta är ett enormt problem som dels innebär minskad trovärdighet för organisationen och dels innebär att organisationen uppenbarligen inte lever upp till förväntningarna. De mest omtalade och iögonfallande fallen är dels ”olja för mat-programmet”, vilket efter Saddam Husseins avsättande 2003 avslöjades som en gigantisk korruptionshärva, dels den serie anklagelser som framkommit om sexuella utnyttjanden av minderåriga, begångna av fredsbevarande trupper under FN-mandat. Under 2020 fick Svenska Dagbladet (SvD) läsa en konfidentiell internrapport genomförd av den externa revisionsbyrå Willis Towers Watson som utgått från uppgifter från över 8 000 anställda. Granskningen har enligt SvD visat på en organisation som är genomsyrad av missförhållanden, maktmissbruk och undermålig styrning. Runt 35 procent hade upplevt eller bevittnat maktmissbruk av överordnade. Ofta gällde det rekryteringar där nepotism var utbredd. Intervjuare har i vissa fall bara fått ett CV i handen och uppmanats anställa personen utan rekryteringsprocess. Högt uppsatta personer i FN-systemet anklagades också för att använda givarmedel till privatchaufförer och familjemedlemmar.

På grund av FN:s oberoende av nationella rättssystem är information från dess egen personal särskilt viktig. Samtidigt ser vi med stor oro på hur visseblåsare behandlas, då fall av vedergällningar mot dessa är väldokumenterade.

År 2005 meddelade generalsekreteraren i bulletin nr 21 nya åtgärder för att stödja visseblåsare. Året därefter startades FN:s etikkontor (UNEO) i bland annat samma syfte. Dessa åtgärder är dock otillräckliga, vilket blev mycket tydligt i Shkurtaj-fallet. Enligt officiell policy från 2007 tillåts myndigheter inom FN att undandra sig från UNEO:s ”jurisdiktion” och i stället hantera visseblåsare internt, vilket skapar uppenbara jävsituationer. Sedan 2009 löses tvister inom FN via dispyttribunalen (UNDT), vilken överprövas av överklagandetribunalen (UNAT). Ingen av instanserna har dock jurisdiktion över UNEO:s beslut angående stöd till visseblåsare, vilket slogs fast i

Wasserstromfallet. Mellan 2006 och 2009 beslutade etikkontoret att avfärda 96 procent av runt 400 påstådda visseblåsare. Kontorets beslut kan inte överprövas. I de fall saken prövas präglas systemet av krånglig byråkrati och förhållanden, vilket gör att processer ofta löses långt efter att den klagande försvunnit från organisationen och saken förlorat sin betydelse.

Under 2012 och 2014 års budgetprocesser antog den amerikanska senaten en policy för att tvinga FN att implementera en vedertagen standard för skydd för visseblåsare (best practices for whistleblower protection). Detta har tyvärr inte haft avsedd effekt, mycket på grund av bristande tillsyn.

Antikorrupsionsåtgärder med vassa och starka tänder och ett robust skydd för visseblåsare är avgörande för FN:s förtroende hos allmänheten och framtid som institution. Därför anser vi att Sverige bör ta initiativ till en utredning inom FN, vars mål ska vara att lägga skarpa förslag på reformer av både immunitetsfrågan, tvistlösningsmekanismerna och visseblåsarskyddet, utöver ett i övrigt skärpt internationellt arbete mot korruption.

Fråga om hämndaktioner mot visseblåsare bör slitas i skiljenämnd

FN har idag regler om skydd för visseblåsare. Sverigedemokraterna gör bedömningen att problemets kärna ligger i den intressekonflikt som uppstår när anklagelser om vedergällningar hanteras inom FN, oavsett vilken enhet inom organisationen som sliter tvisten.

Därför föreslår vi att anklagelser om hämndaktioner mot visseblåsare i stället ska slitas i en ordinarie, förbestämd skiljenämnd. Detta för att saken ska kunna utredas och avgöras relativt snabbt men med stor rättssäkerhet. Skiljenämnden bör sammansättas genom konsensus (ömsesidig avvisning) och processkostnaderna bör betalas av FN i fall FN förlorar, och annars delas lika. Förhandlingar och avgörande bör vara offentliga och i övrigt bör ordinarie regler för internationella skiljeförfaranden användas. För att undvika otillbörlig påverkan bör varje anställd inom FN, vid anställningstillfället, slumpvis tilldelas ett forum för slitande av eventuell framtida tvist. Den här typen av lösning ser Sverigedemokraterna som betydligt säkrare än alternativet, vilket är att upprätta en helt ny, extern rättsvårdande myndighet för att slita tvister mellan FN och dess anställda. Tanken bakom UNEO, UNDT och UNAT var att utgöra just sådana myndigheter, men detta har inte fungerat på grund av att de bemannas av personer med koppling till FN. Samma sak riskerar ske vid upprättande av en ny extern myndighet. Därför föredrar vi att FN använder de skiljenämnder som redan finns i FN:s organisation.

Trots den omfattande budgeten tenderar många av FN:s organisationer att ha finansiella problem. Organisationen har växt mer under 2000-talet än tidigare och det finns stora effektivitetsproblem som har flera orsaker, varav utspridningen av olika enheter på flera länder utgör ett av dem. Lönerna för anställda har också förorsakat kritik. Risken är att fokus riktas från de uppgifter som FN ska lösa till att fortsätta växa med en stor och ineffektiv byråkrati. Det behövs därför stora strukturomvandlingar och en kraftsamling för att lösa kärnuppgifterna.

Oberoende utvärdering och revision

De flesta enheter inom FN saknar fungerande system för revision och kontroll av finansieringen. Likaså saknas ofta mekanismer för uppföljning och utvärdering av myndigheters och projekts resultat. Detta öppnar för förskingring och förfalskande av resultat.

Ansvar för utvärdering av projekt bör ligga på de medlemsstater som finansierar projektet i fråga. I de fall projektet finansieras inom FN:s ordinarie budget bör utvärdering ske genom utomstående revisorer som arbetar under samma straffansvar som revisorer inom näringslivet.

Kriminalitet, immunitet och jurisdiktion

Den myndighet som har huvudansvaret för att utreda missförhållanden inom FN är kontoret för internrevision (OIOS). I en utvärdering av FN:s interna hantering av korrup-tion slog Joint investigations unit (JIU, en förment oberoende granskningsenhet) fast att delar av FN befinner sig ”nära ett tillstånd av förnekelse” av problemet. Passivitet inför utredningar, som tydligt visat hur medel systematiskt förskingrats från bland annat återuppbyggnadsprojekt i Afghanistan och Irak, indikerar att internkontrollen inte fungerar tillfredsställande. Vid ett seminarium i riksdagen den 14 september 2016 beskrev Inga-Britt Ahlenius, tidigare undergeneralsekreterare för OIOS, FN som en ”organisation i förfall”.

På samma sätt som angående skydd för visseblåsare anser Sverigedemokraterna att problemets kärna ligger i att OIOS är en del av FN och att dess personal är anställd av FN, vilket leder till uppenbara jävsituationer. JIU som har funnits sedan 1976, och på pappret är en utomstående granskningsenhet, har inte varit tillräckligt effektiv för att åtgärda de mycket stora problemen. En uppenbar brist är JIU:s storlek. Dels har de en stab på 20 personer och en budget på drygt 50 mkr, dels finansieras verksamheten inom FN:s ordinarie budget.

Vad som behövs är i stället en speciell utredande myndighet, som tar upp fall om påstådd brottslighet som begås av utstationerad FN-personal både inom och utom tjänst. Frågan om hur en sådan myndighet ska utformas och finansieras måste utredas noggrant. Sverigedemokraterna ser som lämpligt alternativ att en speciell utredande myndighet upprättas i New York under ledning av den amerikanska federala polisen (FBI). FBI är antagligen den polisstyrka i världen som har störst erfarenhet av utredningar utomlands. Organisationen har också bevisad skicklighet och erfarenhet vad gäller att utreda organiserad brottslighet. Den nya myndigheten bör finansieras genom donationer från FN:s medlemsstater som står i proportion till medlemsstaternas ordinarie bidrag.

Den diplomatiska garantin gentemot landet i vilket FN-arbetare stationeras, och personens hemland, behöver inte brytas. I stället bör en domstol, till exempel den inom vilkens domsaga FN:s högkvarter i New York ligger, få ansvaret att ta upp mål mot personer i FN-tjänst i en speciell avdelning. Straffrättsliga mål i vilka FN-personal anklagas för brott mot enskild i annat land bör tas upp enligt det aktuella landets lagstiftning så länge gärningen är straffbar i det landet, den misstänktes hemland och i USA. Brottmål där FN är målsägande bör tas upp enligt amerikansk lag. FN bör dessutom svara strikt för skador som dess personal vållar i samband med brott i tjänst. En sådan ordning skulle ge en oberoende prövning av fall, hjälpa till att återskapa

förtroendet för FN som organisation och ge upprättelse för dem som utsatts för brott av FN-personal.

Markus Wiechel (SD)

Aron Emilsson (SD)

Alexander Christiansson (SD)

Mats Nordberg (SD)

Rasmus Giertz (SD)